

החציצה דאורייתא ברוב המקפיד דאפילו מקפיד רק לפעמים חוצץ, ומיהו בעינן שיהיה ג"כ כמו החציצה העיקרית דהיינו דלא עיילי בהו מיא. זה הנראה ליישב דברי מרן ז"ל.

סימן ה

"מקוה נייד" האם יש אפשרות לעשות מקוה המיטלטל ממקום למקום, ובדין קבעו ואח"כ חקרו

בית חרושת שתיכנן להכין קירות מוכנים ומיוחדים להקמת מקואות, ע"י שיחברו ארבעה קירות מארבע רוחות, ועוד קיר אחד מלמטה, ויעשו אותם תואמים היטב ואטומים שיכיל המים, אי שפיר דמי לעשות כן.

א. והנה אם יחברו את המכונה של המקוה באופן נפרד
בלי חיבור עם הקרקע, לכאורה הוא פסול שיש
לו דין כלי, ואע"ג דהוא כלי גדול שמחזיק הרבה יותר
מארבעים סאה וכלי גדול כזה אינו מקבל טומאה כדתנן
במס' כלים (פט"ו מ"א) וכ"פ הרמב"ם ז"ל בהלכות כלים
(פ"ג ה"א), הנה זה שייך רק בכלי עץ דאיתקש לשק
דבעינן ביה שיהיה מיטלטל מלא וריקן. וכן מפורש
ברמב"ם שם וז"ל: וכל כלי עץ שהוא סתם אם היו לו
שולים לישב בהן על הקרקע שלא יהא נוח להתגלגל,
והיה מחזיק ארבעים סאה וכו', אינו מקבל טומאה כלל
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. מפני שחזקתו שהוא
עשוי לנחת. [אבל כלי מתכת מבואר שם (פ"א ה"ט)
דאפילו יש בו יותר מ' סאה מקבל טומאה]. מיהו אפשר
דיש להם דין דכלי אבנים שאין מקבלים טומאה כלל,
אפי' אין בו כדי להחזיק מ' סאה, וכמ"ש ברמב"ם ז"ל שם
(פ"א ה"ו) דכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה טהורים
לעולם, ואינם מקבלים טומאה מן הטומאות ולא טומאת
מדרס, לא מדברי תורה ולא מד"ס, בין פשוטיהן ובין
מקבליהן עכ"ל.

אך זה פשוט דזה לא מהני להציל משאובים, דגזירת הכתוב הוא שכלי כזה אינו מקבל טומאה, אך אין הכונה שהוא יצא מכלל כלי לגמרי, וע"כ המים שבהם חשובים שאובים ופוסלים את המקוה, ופשוט דאסור לטבול בהם. וכדתנן במקואות (פ"ד מ"א) המניח כלים תחת הצינור אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, פוסלין את המקוה, וכו'.

ע"כ. וכן מפורש ברמב"ם ז"ל שם (פ"ד ה"ד) וז"ל ואחד כלים קטנים וכו' ואפילו כלי אבנים וכיוצא בהן שאין מקבלים טומאה ונתמלא במי גשמים הרי אלו פסולים וכו'. וע"ש דבכל גוונא חשיבי שאובין ופסולים, וכן כתב עוד בפ"ו שם ה"א. ועיין עוד בתוספות במסכת פסחים (קט ע"ב) ד"ה בים שעשה שלמה, שהביאו את הירושלמי שהקשו ע"ז, והלא שאובין הן. וכתבו ואע"ג דכלי המחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביכש אינו מקבל טומאה דאין מטלטלין מלא וריקן, לענין שאיבה כלי הוא, כדאמר ר' בי"ח דבר במסכת שבת (טז ע"ב) עו"כ שם דים שעשה שלמה היה של נחושת ומקבל טומאה אע"ג דאין מיטלטל מלא וריקן, דדוקא כלי עץ איתקש לשק. והן הן הדברים שהבאתי לעיל. וצ"ל למה לא ציינו למשנה דכלים הנ"ל.

והנה הנובי"ת (סימן קמב) כתב דאע"ג דהוא כלי הבא במדה ואינו מקבל טומאה מ"מ לא היו כלי גללים, שכתב הר"ן ז"ל בשבועות דלא מיקרי כלי מדאורייתא, דהתם אינו מקבל גם טומאת מדרס, אבל הבאים במדה מקבלים טומאת מדרס, ושכן הוא בבכורות (לח.) וראיתי להגאון הגדול בדורו רבי מרדכי בנעט ז"ל בספרו פרשת מרדכי חיו"ד (סימן טז בריש התשובה) שכתב דשידה תיבה ומגדל לא ראויים למדרס כיון שפתוחים מלמעלה, וטהורים מהכל, וכמ"ש במסכת כלים (פכ"ז) והובא בשבת (פ"ד) וגם כאן מסתמא פתחו למעלה. וע"ש. והנה הרבנים הנ"ל דברו בכלי עץ אבל בנידון זה דהם עשויים מבטון ולא עברו בככשן, דאפשר שיש להם דין דכלי אבנים וכלי אדמה, ואין להם דין מדרס כלל.

אך כאמור עדיין מקרי כלי ומשוי למים שאובים והם פסולים, דאין קשר בין דיני טומאה וטהרה ובין ענין דשאובים וכמפורש במשנה ובפוסקים וכנ"ל.

והנה מלכד האיסור ושאוכים, אסור לטבול במקוה זה
אם הוא נחשב כלי, דאסור לטבול בכלים, וכמ"ש
בתוספתא שבתורת כהנים פרשת שמייני (ריש פרשה ט),
אך מעין ובור מקוה מים, אילו אמר מקוה מים יהיה טהור,
אפילו מילא בכתפו ועשה מקוה בתחילה יהיה טהור, ת"ל
מעין. מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אי מה
מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף בור שאין בו תפיסת ידי
אדם, יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבם ונתמלא מים
ת"ל בור, אי בור יכול אפילו בור שבספינה יהיה טהור,
ת"ל מעין. מה מעין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו
בקרקע. ע"כ.

וראיתי להגאון המלכ"ם ז"ל בספרו התורה והמצוה שם
(סימן קמג באה"ד) שכתב, ודעת הרמב"ם (פ"ד

שהיא בתוך כלי, ובלי שייכות לדין המים. ולכאורה יש ג"מ בדבר ג"כ, בכלי שאין עליו תורת כלי, לפסול את המים משום שאובים, וכגון המניח קנקנים בראש הגג לנגבן דלא חשיבי המים שאובין, ועכ"פ אסור לטבול בהם משום דצריך לטבול בקרקע ולא בכלי וכו'. עכ"ל.

ולענ"ד דין זה דאסור לטבול בכלי הוא באמת דין במקוה ממש דבעינן שיהיו מים מכונסים באשכורן. ויהיה בהם השיעור הראוי וכן בעינן שיהיו בקרקע ולא בכלי, שהרי למדו את זה מן ההיקש דבור למעין, דמה מעין בקרקע גם מקוה צריך שיהיה בקרקע. שהרי לא נאמר בתורה שלא לטבול בכלי, אלא נלמד ממעין דבעינן שהבור יהיה בקרקע בדומה למעין, ואינו דין באדם הטובל, אלא במים שבהם הוא טובל, ואשר על כן יפה דקדק מרן ז"ל בש"ע לכתוב שהארבעים סאה של מקוה לא יהיו בכלי, דאם הם בכלי יצאו מכלל מקוה הראוי לטבילה ובמעין ל"ע להשמיענו דין זה דהמעין הוא בקרקע, וממנו למדנו למקוה.

ומ"ש דגם כלי שאין עליו תורת כלי לפסול המים משום שאובים, כגון מניח קנקנים בראש הגג לנגבן דלא חשיבי שאובים, ועכ"פ א"א לטבול בהם וכו'. דין זה אמת ויציב, אך אין מזה שום הוכחה לתלות פיסול הכלי באדם הטובל, אלא היינו טעמא דבעינן מ' סאה בקרקע דומיא דמעין וליכא, ובאמת גם בדוגמא שנקט מדובר בכלי גמור שמים שבו שאובים הם לכו"ע וכבר כתבתי לעיל דגם כלי אבנים וגללים שאינם מקבילים טומאה כלל, עושים את המים לשאובים ופוסלים, וק"ו שזה הוא כלי גמור, רק יש דין אחר דאין כאן שאיבה מאחר ולא הועמדו שם לשם קבלה אלא רק כדי לנגבן ואמרו שם בתורת כהנים דאע"ג דיש בזה תפיסת אדם כשר דכתיב בור וכו"ל. הרי שגם זה נלמד שם מן הכתוב, דבזה לא אסרה תורה את המים ולא נחשבים לשאובים, אך אין לזה שום קשר עם טבילה בכלים, דבודאי שאסור לטבול בכלים אלו אפי' שנתמלאו במי גשמים ככה"ג ממש, ואין מי שיהרהר בזה כלל, ומוזה גופו יש להוכיח להיפך דפיסול הכלי הוא דין מדין מקוה דבעינן שהמים יהיו על הקרקע דוקא.

ג. ועפ"י האמור יובן היטב דאין מקום לדיון במקוה המיטלטלת ממקום למקום (עי' בספר דברי יוסף הנ"ל עמ' ס' מש"כ בזה), כשאני מחוברת לקרקע אין אומר ואין דברים דלא שייך על זה שם מקוה. דבעינן קרקע דומיא דמעין וליכא. והוא כמו מפורש בתוספתא דתורת כהנים הנ"ל, דאמרו שם, אי בור יכול אפילו בור שבספינה יהיה נזהר, ת"ל מעין, מה מעין שציקרו בקרקע גם מקוה ציקרו בקרקע. ומקוה הנמצא על קרן או עגלה

דמקואות ה"א ותוספות פסחים (קט ע"ב), והר"ן בשם ר"ן מ' מגאש והרמב"ן בשם הדר"י וכ"ד הגאונים, שכל מה שנאמר פה אסמכתא, דפסול מים שאובים הוא מדרכנן, ובין לדעת הרמב"ם ובין לד' הראב"ד (פט"ו מהל' טומאת אוכלים) מבואר דמים שבקרקעות אין מקבילים טומאה בעודן מחוברים, ולא משכחת בהו טומאה, רק אם נפלו מים תלושים טמאים לתוכן ברצון, ולא היה בהם מ' סאה לבטלם ע"י השקה. וע"ש שכתב עוד שבכל מקום שיאמרו שתדרוש הוא אסמכתא, דבריהם סובבים על שרש אחד הקבוע אצלנו שלא היה כח בידי חכמים לגזור על דבר שמפורש בתורה להתיר, וכמ"ש הט"ז ביו"ד (סימן קיז) וביארנו כותיה במקו"א לישב המון קושיות וכו'. ולכן כשאסרו דבר שנדמה שמבואר היפוכו בכתוב, ביארו כי יש לפרש הכתוב באופן שיסכים עם תקנת חכמים. וכן אמרו פה שההיתר של מים שאובים לא התבאר בפסוק, כי יש לפרש דמקוה דומה למעין והוא שלא חלו בו ידי אדם. עכ"ל.

ב. והדבר מבואר בתוספות דפסחים (יז ע"ב) ד"ה אלא דהוי רביעית דחזי להטביל בהו מחטין וצינוריות, שכתבו דמכאן אומר ר"י שיש לדקדק דמקוה שכולו שאוב אינו פסול אלא מדרכנן, והקשו מהתורת כהנים הנ"ל, דאך מעין ובור וכו'. וכתבו דצ"ל דאסמכתא בעלמא היא. וא"ת כיון דכולו שאוב כשר מדאורייתא, אמאי גזרו רבנן בשאיבה כלל (ר"ל דבשלמא למ"ד כולו שאוב פסול מן התורה י"ל דפסלו אטו כולו שאוב, אבל למ"ד באפי' כולו שאוב כשר מן התורה, מה ראו לגזור על שאובים) וי"ל דגזרו רבנן שאיבה אטו דילמא אתי לטבול במנא, דבתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא. עכ"ל. וידוע דרוב הראשונים הכי ס"ל דטבילה בכלים אסורה מן התורה. וראיתי במ"ש חתני כבני הרה"ג דברי יוסף נר"ו (בעמוד נו) כגדר טבילה בכלים, דדין זה אינו שייך למקוה או למעין כלל, רק דין בטבילה שתהיה בקרקע, וכמו דאין טבילה לחצאין, וכדו'. וע"ש שכתב בהמשך שאין דין זה תלוי במים כלל אלא דין על האדם שלא יטבול בתוך הכלי, ולא שייך למים שנמצאים שם כלל וכו'. עכ"ד.

וע"ש בדבריו שהקשה עפ"ז על לשון הש"ע בסעיף ו, וז"ל צריך שלא יהיו מ' סאה של מקוה בתוך הכלי, שאין טובלים בכלים. עכ"ל. דלמה הזכיר מ' סאה של המקוה, אחר שדין זה אינו תלוי במקוה או במעין, כי אם בדין טבילה. וע"ש שהאריך בזה, והוסיף בזה"ל, ולמה העמידו דבריהם לענין הנצאת מים שלא תהיה בתוך הכלי, ותיפזק ליה שיש לפסול ככה"ג לטבילה משום

וכיוצ"ב, הרי הוא כבור של ספינה, דמאי נ"מ אם הוא בספינה בלב ים או שהוא על עגלה הנוסעת על הארץ, סו"ס המים אינם מונחים בקרקע, דלאו בזרעים עסקינן שהם תלויים בכח היניקה מן הארץ, אלא גזירת הכתוב הוא דבעינן מקוה דומיא דמעין שהמים יהיו על הקרקע, וכאן הם נקיים בתוך כלי ולא בקרקע.

ומה שיש לדרוך במקוה המיטלטלת, הוא רק אם יעשוהו באופן כזה, שבכל מקום שהם חונים יחברו אותו לקרקע חיבור גמור (וכדלהלן) למשך כל זמן חנייתם שם, ובעת נסיעתם יפרקו את החיבור, ויסיעוהו עמם למחוז חפצם, דהטבילה תהיה רק כשהוא מחובר לקרקע כדין, וכמובן ע"י נקב בתחתית הכלי כמבואר ברמב"ם ז"ל ובש"ע לגבי חבית או גיגית גדולה. וכמבואר בהל' מקואות (פ"ו ה"ג) השוקת שבסלע אינה פוסלת את המקוה לפי שאינה כלי. אבל כלי שחיברו בסלע פוסל את המקוה אע"פ שחיברו בסיד. ניקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנוד כשרה, ואינה פוסלת את המקוה. עכ"ל. הא קמן דתירתי בעינן גם שינקוב אותה, וגם שיחברה לקרקע. ובהלכה ד' שם כתב, הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה וכו' ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ ועשוהו מקוה הרי זה כשר. וכו'. עכ"ל. הנה הדגיש שוב דלא די בנקב שמתהרו אלא גם צריך חיבור לקרקע.

ואולם הרמב"ם ז"ל כתב עוד (שם) וז"ל: וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל, והמים הנקיים בתוכו מקוה כשר. סתם את הנקב בסיד או בגבסים עדיין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ, או יבנה וכו'. עכ"ל. נמצא דאם סתמו בסיד ובבנין כשר וא"צ לקובעו בארץ. ועיין בדברי מרן ז"ל בב"י ובכסף משנה שם, שהביא את התוספתא דמקואות (פ"ד ה"ד) קסטילון המקלח מים בכרכים אם היה נקוב כשפ"ה אינו פוסל את המקוה, ואם לאו פוסל את המקוה וכו'. עו"כ שם, שרבינו ז"ל מפרש דהתוספתא אשמעינן דלאכשורי מים שבחבית או עריבה של חרס, תרתי בעינן, חדא דניקב נקב המטהרו דהיינו במוציא זית, ועוד צריך שיקבענו בארץ דומיא דקסטילון, או שיהיה בו הוכחה שהוא דבר של בנין, ולא דבר של כלי או שיירי כלי. ומש"ה קתני שאם פקקו בסיד ובבנין, כלומר בצורות וכווצא בהן כעין בנין, לא חשיב כלי כלל ואינו פוסל את המקוה. וה"ה דכשר לטבול בו. אלא אידי דבעי למינקט סיפא פוסל נקט רישא אינו פוסל. אבל כשסתמו בסיד או בגבסים לבד, כיון דאין דרך בנין באלו לבדם בלא אבנים או צורות, נמצא שחיסר אחד מן התנאים הצריכים לבנין הילכך עדיין שם כלי או שיירי כלי עליו, ופוסל את המקוה כמו שהיה קודם

שסתמו. ובתר הכי קתני שאע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו קבורה בארץ כדרך הקסטילון, וגם לא בנאו בצורות, אלא שהושיבו על הארץ ומירח מן הצדדים בטיט להדביק הכלי בארץ כשר, ולא מיבעיא אם הושיבו על הארץ, אלא אפילו הושיבו ע"ג סיד וגפסים ומירח בטיט מן הצדדים להדביקו לסיד ולגפסים כשר, שמאחר שהסיד והגפסים על הארץ הם עומדים כארעא סמיכתא דמי, וכל שמירח מן הצדדים כטיט חשוב כקבוע וכשר וכו'. עכ"ל.

למדנו באר היטב דאם ניקב הכלי, וגם קבעו בארץ או סתם הנקב בדרך של בנין, מותר אפילו לטבול בו. וכן פסק בש"ע יו"ד (סימן רא ס"ז) ככל דברי הרמב"ם ז"ל הנו' והט"ז והש"ך שם פירשו הדברים ע"פ דברי מרן ז"ל בב"י ובכסף משנה כיע"ש.

ובפתחי תשובה שם (ס"ק י"ב) כתב הרב מרכבת המשנה (פ"ו מהלכות מקואות ה"ד) דפשיטא ליה דמהני כשנקב הכלי לאחר שחיברו בקרקע, דממ"נ אם תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי וכו', וכתב שמותר אח"כ לסותמו דבשעת נקיבה בטל ממנו תורת כלי, ומה שסותם אח"כ חשוב כצינור שקבעו ולבסוף חקקו. וכ"כ בספר באר יעקב דה"ה דמותר לקובעו בקרקע כשהוא שלם ולעשות נקב אח"כ כשהוא קבוע בקרקע, כשיעור שפ"ה לכל היותר, וגם אם סותם אח"כ הנקב כשר דהוי כמו קבעו ואח"כ חקקו. וכתב דלכתחילה לא יעשה כן דמשמעות הפרישה אינו כן, ואפילו בדיעבד אם אין הפסד כ"כ יש להוציאו ולעשות לו נקב וכו' ע"כ. עו"כ שגם בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל (סימן לט) פשוט לו להתיר לנקוב אותו כשהוא מחובר בקרקע, אך אינו מתיר לחזור ולסותמו אחר שכבר קנה שם כלי בתלוש. אבל אם ניקבו בעודנו תלוש י"ל דכיון שבשעה שחיברו לא היה עליו שם כלי וכבר נתבטל ממנו שם כלי ע"י חיבורו, בזה גם כשסתמו אח"כ לא נעשה כלי במחובר, והוי כקבעו ולבסוף חקקו. אמנם מ"מ לטבול בתוכו אסור, רק במים הנמשכים בדרך כלי זה כשרים כמ"ש לעיל (כוונתו למ"ש בסק"ז בשם הנוב"י ורעק"א ז"ל). ע"ש.

עו"כ הפ"ת שם בשם הבאר יעקב הנו', בכלי גדול שעשו נקב בשוליו כדינו וקבעו בארץ בתוך בית א' וסתמו הנקב בעץ היטב להחזיק המים, ואח"כ רוצים להעבירו למקום אחר, דפשוט דצריך לעשות נקב מחדש, דכשמוציאו הו"ל שם כלי בתלוש כיון שהוא סתום. וע"כ צריך לשוב ולנקבו שנית דלא כמורה א' שטעה בזה. עכ"ד. וה"נ בנ"ד אם יסדרו באופן שבכל מקום שיחנו ינקבוהו מחדש ויקבעוהו בארץ ואח"כ יסתמו את הנקב, או יסתמוהו בדרך בנין וכנ"ל, לכאורה יכולים לטבול בו

וכשר הוא. נודעת הר"ש והרא"ש ז"ל דבנקב כל שהוא בשוליו מבטלו מתורת כלי ומשמע דאפי' בלי חיבור לארץ, דלא כהרמב"ם ז"ל, והובא בתשו' רעק"א ז"ל סימן מ' כמ"ש הפ"ת שם סק"י. אלא דהגאון נוב"י החמיר שלא לטבול תוך כלי אפי' שנקבוהו וחיבורוהו ואח"כ סתמו הנקב וכמ"ש הפ"ת שם (סק"ז) ושכן דעת הגרעק"א ז"ל ולהלן נדון גם בזה בעה"י.

ד. וראיתי בתשובת הרב מקור נפתח סימן ד' (בצילום ששלח לי חתני הנז' נר"ו) שדן במקוה המיטלטלת באורך גדול כיע"ש. וכתב באות ז' שם דאחר כירור דעת הפוסקים בלי פקפוק, הביא דברי הרא"ש ז"ל (סוף נדה) וז"ל: ולמדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או שוקת אבן, ויעשה למטה בשוליה נקב כל שהוא ויושיבנה על הארץ וימשיך לתוכה מים ויטבול בה. עכ"ל. וכתב הרב מקונ"נ, וא"כ מה לי אם הושיבה על הארץ או ע"ג אופנים, אי משום הנקב שבה, הרי יכול לסותמה דרך בנין בסיד וצרורות, וכמ"ש הרא"ש ז"ל שם, ויכול להוליכה לאיזה מקום שירצה בלי פקפוק, והרי היא כשרה לדעת הרא"ש ז"ל, ואפילו להטור דמחמיר עכ"פ בנקב כשפופרת או כמוציא רמון פשיטא דמותר. וראיה לדבר מהים של שלמה במסכת פסחים (קט:) וכו'. ואפילו להרמב"ם דמחמיר בזה דלא מהני נקב לחוד שלא בעינן גם קביעות בארץ, הרי ס"ל דמהני סתימה דרך בנין אפילו בלי קביעות בארץ כמ"ש כריש פ"ו, ע"ש בכסף משנה. וא"כ לכל הדעות מקוה גמור הוא עכ"ל.

וע"ש דעלה ונסתפק דנהי דיצא מכלל שאובים, מ"מ בעינן הוייתו בטהרה, והרי בכלי עץ לא נטהר עד שינקב כמוציא רמון, ואפילו כלי חרס בעינן כמוציא זית, ואיך מהני נקב כל שהוא. וכתב שבשו"ת מ"נ עמד ע"ז ורצה לתרץ דכיון דהוא בא במדה שמחזיק יותר מ' סאה אינו מקבל טומאה, והקשה עליו דמה יענה בכלי חרס דלא אמרו שכלי הבא במדה אינו מקב"ט אלא בכלי עץ דאיתקש לשק וכנ"ל. ואע"ג דהרא"ש ז"ל נקט כלי עץ, מ"מ לאו בדוקא נקטינהו, והטור נקט גיגית סתם. ועוד דגם כלי עץ יש אופן שהוא נטמא אפי' בא במדה, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות כלים (פ"ג ה"ב). ועוד דמה יענה לקושית הצוב"י (מהדור"ת סימן קמב) דעדיין ראוי לסומאת מדרס, [ואשתמטיה דברי הגאון פרשת מרדכי שהבאתי לעיל. ע"ש]. עוד תמה שם למה לא הזכירו ענין ההוייתו ע"י טהרה, מלבד הרמב"ם ז"ל שכתב (שם ה"ד) "נקב המטהרו" [ופי' בכ"מ ובב"י דהיינו שמוציא כזית, שזו טהרת כלי חרס ע"ש]. ונסתפק בב"י אי בעי הווייתו עם טהרה.

ועוד ראייתי להרב מקור נפתח שם (אות ט) שכתב דהרוצה לעשות מקוה המיטלטל צריך לעשותה כלי אבן וינקבו בשוליו כשפ"ה ויסתמו הנקב בסיד ובצרורות דרך בנין ואז נראה שהוא כשר לטבילה. ואמנם מצד שהוא מיטלטל ממקום למקום טוב יותר שיהיה בלי אופנים, ואם א"א להסיע כובד כזה בלי אופנים יצטרך לעשות האופנים באופן שלא יקבלו טומאה, דאל"כ עדיין יש לגזור מהא דלא תעמוד ע"ג כלים ותטבול (בסימן קצח), וע"כ יעשו האופנים מפשוטי כלי עץ. וע"ש עוד מזה.

וצ"ל דבריו דפתח במה שמעבירים אותו ממקום למקום, וסיים שיהיו האופנים מדבר שלא מקב"ט, ומאי אהני לענין העברת מקום, ואולי כונתו ז"ל דבהעברה ממקום למקום הוא מתנתק מן הקרקע. וע"כ כתב שאם אפשר בלי אופנים עדיף, ואם לאו יעשו אותם מפשוטי כלי עץ. והוסיף עוד וכתב, דטוב שיעמידוהו ע"ג עגלה פרוצה מתחתיו העשויה להוליך אבנים, וכדתנן בפכ"ד דכלים מ"ב דהיא טהורה ע"ש. וליתר שאת ינקבו הכלי כמוציא רמון לצאת דעת רי"ד דס"ל דלא מהני כשפ"ה, ועוד הוסיף דיהירו שלא תיגע בו יד אדם להסיעו ממקום למקום.

ה. ויש הרבה מה להעיר בדב"ק ז"ל ואבא בקצרה, דמ"ש שלא תיגע בו יד אדם להעבירו ממקום למקום, הוא לא אפשרי דאיך יסיעוהו ממקום למקום, דגם אם יסיעוהו ע"י סוסים ופרדים סו"ס א"א בלי יד אדם, וק"ו ע"י מכונית דאדם הוא המוליך והמביא, וכל הנסיעה נעשית ע"י אדם, וכבר הארכתי בכגון זה בתשובה לענין

החורש בטרקטור בשביעית דהו"ל חורש גמור דהוא מפעיל ולוחץ על הגז, והוא המנהיגו לכל דבר והוא נדפסה בכרם שלמה הל' שביעית (סימן ג) והעליתי דלא כמו שפסק הגרש"א יודלביץ ז"ל בכרם ציון (בפסקי הלכות פ"א גידולי ציון אות ה) דדן בזה מדין אשו משום חציו ולא חשיב כגופו ממש, אלא רק מכוחו קאזיל, והוכיח לה מב"ק (מ"ד ע"ב) דאמרו ואכתי צורות נינהו, ופירש"י ז"ל ואין כופר כתוב אלא בנגיחה שהיא גופו ממש. וכוחו אינו אלא בגדר תולדה ואתולדה לא חייבינהו רחמנא, וע"ש שכתבתי לחלק בין כופר דמיעטיה רחמנא ולא חייביה אלא בגופו ממש, ועו"ל דצורות שאני דהם תולדה דרגל, ולא כיוצא בה, וכל תולדות נזיקין כיוצא בהן, אבל אש דק"ל כר' יוחנן דמשום חציו, י"ל דהוי גופו ממש, דהרי חייב עלה בד' דברים וכמ"ש בב"ק (כג ע"א) ע"ש היטב. עו"כ שם דבטרקטור וכיו"ב כו"ע יודו דחשיב גופו ממש שהוא מפעילו מתחילה ועד סוף כל פעולה שעושה והוא גופו ממש, והוכחתי מאותה גמ' שהביא הרב ז"ל בב"ק (מד ע"ב) דאחר ששאלו ואכתי צורות נינהו תירצו, אמר רב מרי בריה דרב כהנא דקאזיל מיניה מיניה ועיין פירש"י ז"ל שם, והוא ברור בס"ד. וכן בחרישה ע"י בהמה דמפורש במס' מכות (כא ע"ב) דלוקה עלה כיו"ט, וכן בירושלמי סנהדרין (פ"ז ה"ז) דנסקל ע"י בהמתו בחרישה, והחזו"א בשביעית (סימן כז) דקדק מהרמב"ן ז"ל (בחידושו לשבת קנב ע"ב) דאפי' לא יגע בכנפות המחרישה, רק יחמר אחר הבהמה בלי החזקת כפות המחרישה חייב משום חורש, וע"ש עוד באותה תשובה באורך.

ודוק מינה ואוקי באתרין דה"נ אם מסיעה בין ע"י סוס ורכב ובין ע"י מכונית חשיב ליה בידי אדם ממש. נואין לדמות לדין המבואר בסעיף לט לגיון העובר ממקום למקום וכו', שמבואר שם דאין המים נעשין שאובין. דשאני התם דהמים מזדלפים מאליהם, ואין זה כונתן להביאן למקוה. ויש לדמות לדין גרמא בתפיסת ידי אדם, ועי' בספר דברי יוסף (עמ' קמח) מש"כ בזה. ואכ"מ.

וגם מ"ש דאם א"א יעשו את האופנים מדבר שאינו מקבל טומאה הוא דבר בלתי אפשרי במציאות, וממילא דגם עגלה פרוצה לא תציל דסו"ס עומדת היא על האופנים שהם מקבלים טומאה וכמ"ש הוא ז"ל.

ועוד דבהעברה ממקום למקום אין בזה רק שנעשה ע"י אדם אלא אפשר דזה מבטל קביעותו דאפשר דבעינן שיקבע בארץ ממש, וזה נע ונד ולא נקבע, וכמ"ש בדבר יהושע ת"ב (סימן כט) שנשאל על מקוה המטולטלת, וכתב דיש מקום לאוסרו מעיקר הדין, דיפה

העיר ראש ישיבת נייטרא, והביא ראייה מהחת"ס (סס"י רה) שכתב ויכול ליקח גיגית וכו' ולקובעה בבנין, ולבטלה שם לעולם. עכ"ל. ומשמע דלא מיקרי מחובר לקרקע רק אם מבטלה שם לעולם. והוסיף הדבר יהושע שכיוצ"ב כ' הגר"א באליהו רבא כלים (פ"כ מ"ד) אהא דתנן עשה אבוס לבהמה אע"ג שקבעה בכותל טמאה, וכתב הטעם שאינה מבטלה לכותל עכ"ל. ותנן בכלים (פ"ב מ"ג) ואונקלי שבכותל טהורה, ופי' הרא"ש, דפעמים מסירים אותה ואינה מחוברת תמיד, דאי לא"ה פשיטא דכל המחובר לקרקע טהור ובירושלמי ר"פ הבונה, מה בנין היה במשכן, ומשני כיון שנוסעים וחונים ע"פ הדבור כמו שהוא לעולם עכ"ל. ונר' הכונה כמ"ש בש"ס דילן בעירובין (נה ע"ב) כיון דכתב בהו ע"פ ה' יסעו כמאן דקביע דמי, ופירש"י חשיבא היא חנייתן להיות נידונת קבע עכ"ל. הא לא"ה לא היה רק בנין לשעה דאינו בנין, וממילא במקוה שלוקחים ממקום למקום לא הוי רק בנין לשעה וכשם שפטור עליה לענין שבת, כך לא חשיב חיבור לענין טומאה כנלע"ד. עכ"ד.

ואולם יש מקום בראש לחלק ולומר דלא מבטל הקביעות אלא כההיא דאבוס ואונקלי שהזכיר, דגם בעודנו כאן אינם קבועים, דמידי פעם מוציאם מן הכותל כדי להשתמש בהם וכדו'. אבל אם הוא קובעם ולא מוציאם, אבל אחר זמן עובר לגור במקום אחר ולוקח עמו את מטלטליו, וכן מוציא מן הכותל אותם חפצים, זה לא מבטל קביעותם בזה, דלעולם קבועים הם, אלא שיש לו ענין לעבור מכאן ואינו רוצה להפקיר נכסיו. ואין בזה ביטול קביעותם לגבי הקרקע דגם במקום ההוא שהולך שם הוא חוזר וקובעם בכותל או בקרקע. והירושלמי דאמר שהיו נוסעים וחונים ע"פ ה', י"ל נמי דהכי קאמר שהואיל ומה שעוקרים אותו הבנין הוא לצורך נסיעתם שהם עוקרים עצמם מהכא להתם ולצורך נסיעתם עוקרים גם הבנין, ולא חשיב עראי אלא קבע, ומ"ש ע"פ ה', אין הכונה שעפ"י ה' עושה את זה לקבע כפי שהבין הדבר יהושע, אלא יש מקום לומר דדיבר בהוה שהיו נוסעים ע"פ ה', כך היתה המציאות, וכיון שהם נוסעים וחונים ממקום למקום אין עקירת החפצים או הבנין מבטל הקביעות, דהואיל וכל זמן שהם חונים כאן נשארים הדברים על מקומם חשיב קביעות. ואולם מרש"י דעירובין ז"ל צ"ע בזה אך זה לא נאמר לענינו. וצ"ע.

עו"כ הרב מקור נפתח שם בסוף דבריו, דמ"ש בתוספתא הנ"ל, שצריך שיהיה בקרקע דומיא דמעין, נראה דלאו דוקא שיגע בקרקע, אלא שלא יהיה בכלי, ותדע שהרי כשר על הגג והרי הוא לענין דינא כתלוש, ועוד

ואע"ג דלגבי טומאה פשיטא דלאו כלי מיקרי, הטעם שם משום דלא צירפן בכבשן, אבל למקוה כל הכלים משוו למים שאובים. ובאות ב' שם, הקשה מה מועיל מה שחיברן אח"כ לקרקע, ואחר שהביא דברי הנוב"י והגר"א הנזכרים, כתב בזה"ל: וא"כ תקשי מאי אהני הא דחיברן לקרקע, הא לטבול בתוכו לא מהני קבעו ולבסוף חקקו. וע"ש.

ולא זכיתי להבין דעתו הרמ"ה ומאי קשיא ליה בדברי הרשב"א ז"ל, דהוא ז"ל כתב מתחילה דאין נ"מ אם המקוה נעשה על הגג או על הקרקע, וכל שנעשה בבנין ולא בכלים כשר. ואח"כ כתב דאם היה אבן אחת חקוקה ואח"כ חיברה פסול, וש"כ דאם אינה אבן אחת, אלא שנעשה בית כינוס מים בבנין אבנים כשר, והרב מקור נפתח הבין דאיירי בעשה חיבור אבנים תלושים ואח"כ בא לחברן לקרקע, ולזה הביא דברי הנוב"י והגר"א דהו"ל קבעו ולבסוף חקקו ולא מהני לדבר שאסור מן התורה. ואולם הרשב"א דיבר בבנין שבנה אותו על הקרקע ומחובר הוא מעיקרא כגון קמא וקמא מתחבר עד שנשלם הבנין ומעולם לא היה עליו שם כלי כלל ועיקר, ואין מי שיעלה בדעתו לדון אם הוא כשר אם לאו, דזה מקוה גמור וכשר לכ"ע.

ובאמת קשה לי בדברי הרב מקור נפתח דאם איירי שחיברם בתלוש ואח"כ חברם לגג כפי שהבין. (שכתב בריש או' ב' שם, והנה וכו') דאפילו אבנים הרבה שחיברן יחשב כלי לענין שאובין, נחזי אנן מאי מעליותא איכא כמאי דחיברן לקרקע. וכ"נ מהלשון שכתב אחר שהזכיר דברי הנוב"י להגר"א ז"ל הנ"ל). א"כ למה הוצרך להביא הסוגיא דב"ב ודברי הנוב"י והגר"א ז"ל, והרי בזה שחיברן בתלוש ואח"כ מחברן לקרקע פסול לכו"ע ולא רק לענין דאורייתא אלא גם לשאובין דרבנן לא מהני מידי, אלא בע"כ כמו שכתבתי דהרשב"א ז"ל איירי בדרך בנין רגיל שבונה אותו כשהוא מחובר מעיקרו ועד סופו לגג או לבנין אחר המחובר לקרקע דהוא כשר גמור גם לדעת הנוב"י והגר"א והוא פשוט וברור בלשון הרשב"א ז"ל.

ו. והנה הש"ך (סי' רא"ס"ק בא) כתב לדקדק מלשון הטור שם דאם לא היה עליה שם כלי קודם שקבעוה, כגון שקבעו עץ או אבן ואח"כ חקקו כשר. וכן הוא במשנה ובאשר"י ופוסקים מביאם ב"י. עכ"ל. והרב פתחי תשובה (סק"ז) הביא תשובת מהר"ח ש"ל ח"ג, (סי' כא דכ"ח ע"ג) מה שהקשה ע"ז מסוגיא דב"ב (ס"ו) דמבואר שם דקבעו ואח"כ חקקו לא מהני רק לענין שאיבה דרבנן, אבל לאיסור תורה לא מהני. ומ"מ העלה דאין לזוז מפסק

דעיקרו שיהיה דומה למעין, והרי אמרינן בפרק במה מדליקין, מעין המיטלטל טהור, והוא בארה של מרים. ופירש"י טהור מלקבל טומאה וטובלים בו דלאו כלי הוא. ומהר"ט כתב דכל שאין טלטולו בידי אדם אע"פ שמיטלטל ונעקר ממקומו טהור. ויצאו דברינו בטהרה בבארה של מרים ומקוה ישראל ומושיעו יזרוק עלינו מים טהורים ולקדשנו בכל עוז. עכד"ק.

ומ"ש דא"צ שיגע בקרקע אלא העיקר שלא יהיה בכלי, והוכיח לה מתשובת הרשב"א ז"ל שפסקה רבינו הרמ"א ז"ל (בהגה לסעיף ז) דיכול לעשות מקוה על הגג. לא זכיתי להבין אמאי קרי ליה תלוש, והרי הגג הוא חלק מהבנין שמחובר קבוע בארץ, ואם כונתו לעניני זרעים אינו שייך לנידוננו כלל דשם תלוי ביניקה ולא בחיבור, אבל לטומאה וטהרה החיבור לקרקע הוא שקובע ולא היניקה. נובפרט שגם בזרעים אינו דבר פשוט, דהרא"ש ז"ל בתשובה חייב כרם ששתלו אותו על הגג בכל המצות התלויות בארץ, ועיין מ"ש בזה בשמע שלמה ח"א סי' ז' ובכרם שלמה ח"א.

וגם מה שכתב לרמות למעין המיטלטל שהוא טהור, והוא בארה של מרים. במחכ"ת הרם יש חילוק, דהתם מיטלטל מאליו דרך נס ולא נתלש מן הארץ רק דנקרא מיטלטל שאינו עומד במקום אחד, ולא דמי לזה שמסיעים אותו ממקום למקום בידים.

וגם מה שכתבתי לעיל דיעשו לו נקב כשפ"ה ויסתמוהו בסיד וצורות כדרך בנין, וכשיסעו יעשו שוב נקב ובחנייתם יסתמו אותו כהנ"ל או יחברוהו לארץ באופן שיהיה כעין מנוף שיניחתו על הארץ או בדרך אחרת שייגע לארץ ויחברוהו דרך הנקב וכבר כתבתי לעיל שהגאון רעק"א ז"ל בתשובה (סימן ט"ל) כתב דאפילו אם ניקבו אותו בעודנו תלוש, דבזה הוא מתיר לסותמו, דכבר בטל ממנו שם כלי, ולא נעשה כלי כשסותמו במחובר, מ"מ לא התיר לטבול בו. רק דהמים הנמשכים בו כשרים הם וכנ"ל. וכן ראיתי בספר מקור נפתח הנו' (סימן ד אות ב) דהביא דברי הנוב"י (מה"ת סימן קמב) דהוכיח מהגמ' דב"ב (סו ע"א) דלענין דאורייתא לרבנן מחובר לקרקע לאו כקרקע הוא ורק בשאובים דרבנן הקילו, וטבילה בכלים לכ"ע אסורה מדאורייתא, וכבר קדמו בזה הגאון ר"א מודלנא בחיבורו על יו"ד (סי' ר"א ס"ק לד) וע"ש שהאריך בזה בחילוקים שונים.

אלא דמ"ש שם להעיר מזה על הרשב"א ז"ל (סימן תת) שפסקו הרמ"א ז"ל (סעיף ז) במקוה שעל הגג דכל שנעשה בבנין ולא בכלים כשר, ודן שם בחיבר אבנים יחד בתלוש, שאינם מחוברים לקרקע, וכתב דיש להם דין כלי,

הטור. וכשר לטבול בתוך מקוה שקבעו ואח"כ חקקו. ומיישב את הסוגיא דב"ב הנז'. וגם בספר באר יעקב כתב דאין לזוז מפסק זה והסכימו עמו חבריו הגאונים. וכ"פ הלכה למעשה מרכבת המשנה (פ"ו ה"ד) ובספר ישועות יעקב בא"ח (סי' קנט סק"ז), ובתש"ו נבי"ת חיו"ד (סימן קמב) עמד ג"כ בקושיא זאת ולא נתקרה דעתו עד שאמר שהטוש"ע לא דיברו על טבילת נדה אלא לטבילת כלים הנלקחים מגוי שעיקרו דרבנן, וע"ש מה שחילק בין כלי מתכות וכלי זכוכית. אבל אשה שטבלה לא עלתה לה טבילה. אבל בעלת כתם שהיא טמאה רק מדרבנן לכתחילה לא טבול ובדיעבד עלתה לה טבילה. וכתב הפ"ת שגם רעק"א ז"ל (סימן טל) כ' דרך לענין מים הנמשכים דרך כלי בזה מהני קבעו ולבסוף חקקו אבל לא לענין לטבול בתוכו, ואע"פ שמהטור משמע דמהני גם לטבול בתוכו, וכ"מ מהרמב"ם (ספ"א מהל' כלים) מ"מ מהסוגיא דב"ב מפורש להיפך.

וש"ע ותש"ו ת"ח וספר באר יעקב ומרכבת המשנה, ומנהג כל ערי ישראל, להתיר לטבול בכלי שקבעו ולבסוף חקקו. ותלוש ולבסוף חברו, אסור לפקפק ולהרהר על הוראה זו, וע"ש עוד מזה.

וש"ע ותש"ו ת"ח וספר באר יעקב ומרכבת המשנה, ומנהג כל ערי ישראל, להתיר לטבול בכלי שקבעו ולבסוף חקקו. ותלוש ולבסוף חברו, אסור לפקפק ולהרהר על הוראה זו, וע"ש עוד מזה.

וכעת ראיתי תשובה מספר מקוה מים (ששלח אלי חתני נר"ו) שכתב דהגם שהחת"ס דעתו להקל בקבעו ולבסוף חקקו, מ"מ כתבו הפוסקים להחמיר בזה, ומהרש"ם ז"ל בדעת תורה (סי' רא ס"ו) כתב שכן דעת תוס' רי"ד דלא מהני קבעו ולבסוף חקקו בדאורייתא. וכ"פ בשו"ת בית שלמה חיו"ד ח"ב (סי' סד וסח ועא) דחלילה להקל בדאורייתא נגד פשטות הסוגיא ונגד שלשה חמורי עולם הנובי"ה הגר"א ורעק"א, וכ"פ הצ"צ (ח"ג אר' יג וט"ו) וכתב שכן דעת זקנו הרב בעל התניא. וכ"כ במקוה ישראל (ס"ז אר' לח) שדעת בעל התניא להחמיר בזה, ושאיין לסתום הנקב אח"כ בדבר שחשוב סתימה, וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קצד) ושו"ת מהר"ם אש (יו"ד סי' פה) ובדברי חיים על הלכות מקואות חלק על הנובי"ה, מ"מ בתשובתו (חיו"ד ח"א סימן מז) החמיר למעשה, וגם פאר דורנו הגר"מ פ"ו ז"ל באגרות משה (יו"ד ח"ב סימן צג) החמיר בזה ולא רק לטבול בתוכו, אלא גם המים שעברו דרך כלי זה פסולים, ע"ש.

וע"ש עוד בפ"ת הנ"ל שכתב עוד בשם הנובי"ה שם, בחבית גדולה עם נקבים בתחתיתה כשפ"ה, ורצו לקבוע החבית בסיד כמעשה בנין ואחר שיתמלא המקוה יסתמו הנקבים בברזות של עץ, וכתב שאין זה נכון. דכיון

והלום ראיתי להגאון הגדול בדורו מהר"ם בנעט ז"ל בשו"ת פרשת מרדכי בחיו"ד (סימן טז) שכתב לישב קושית הנובי"ה מההיא דב"ב כע"ש. ושוב הביא מ"ש הנובי"ה בחבית ששם בה ברזא הנז', וכתב לחלק בין ההיא דא"ח (סי' קטן ס"ה) ששם עשיית הברזא הוא דרך תשמיש הכלי שדרך הברזא לוקחים מים לנטילה, אבל כאן הנקב ותחיבת הברזא הוא קילקול החבית, שיותר היו משתמרים המים בחבית אם לא היה נקב, וע"ש שהאריך עוד בזה. וסיים בזה"ל: ומ"מ מסתפינא למעשה נגד דעתו הרמה, עכ"ד.

ז. ואילולא דברי רבותינו גאוני עולם הנ"ל, היה מקום לדון בזה לדידן דק"ל לפסוק כהרמב"ם ז"ל ומרן הש"ע, דזה פשוט בדברי כל הגאונים הנז', דלא החמירו בדין קבעו ולבסוף חקקו אלא משום דמיפשט פשיטא להו דאיסור טבילה תוך הכלי אסור מן התורה. וכמ"ש התוס' בפסחים (יז ע"ב) דגזרו על שאובים אטו טבילה בכלי דאסורה מן התורה. וכן כתבו בב"ב (סו ע"א), וכ"כ הרא"ש ז"ל בב"ב פ' מרובה (סי' ג) דפסלו שאיבה אטו טבילה בכלים דפסולה מדאורייתא דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע. וכ"ד ריה"פ. וכמבואר בב"ב שם דלא אמרו דקבעו ואח"כ חקקו דמהני אלא לשאובה שהוא דרבנן. ולמדו מזה דזה לא מתיר טבילה תוך כלי שהיא דאורייתא. וכמבואר ומפורש כפי כל הפוסקים הנ"ל. וגם זה לא נפק מכלל פלוגתא דדעת גדולים וכן שלמים מגדולי הראשונים והאחרונים להתיר קבעו ואח"כ חקקו גם לטבול בתוכו ואפי' שהן מן התורה. וכמ"ש החת"ס הנ"ל.

ומריש הוה קשיא לי בזה, דדין זה דבעינן מקוה מים בקרקע דומיא דמעין נלמד מהפסוק בפרשת שמיני דאך מעין ובור וגו'. כמבואר בתוספתא דתורת כהנים הנ"ל. וידוע שגם שאובים נלמד משם באותה תוספתא דאמרו דבעינן בידי שמים דומיא דמעין וכמ"ש לעיל. וכתבתי שם דהתוס' דפסחים הנז' כתבו דשאובים פסולים רק מדרבנן והדרשה של התוספתא הנז' אסמכתא בעלמא היא. וכן מבואר ברמב"ם ז"ל הל' מקואות (פ"ד ה"ב), ועיין לעיל במ"ש משם המלבי"ם ז"ל. וקשה איך

ניתן לומר דשאובים כשרים מן התורה משום דאין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא, ואילו לטבול בכלי אסור מן התורה, אע"פ שנלמד מאותו פסוק ומאותה דרשה שבאותה תוספתא, ושניהם נלמדו מן ההיקש דבור למעין, ואם היא אסמכתא מאין בא איסור טבילה בכלי להיות דין תורה, ואיך נוכל לחלק ביניהם.

והנה יש מקום לומר בדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דאיסור טבילה בכלים הוא דרבנן, שהוא ז"ל כתב דין זה דאסור לטבול בכלי, בתוך הדינים דפסול השאובים, וידוע דגם הרמב"ם ז"ל סובר דאפילו כולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן כמבואר בדבריו הל' מקואות (ריש פ"ד) ובהלכה ב' שם כ' הדרשה דתורת כהנים ושחכמים למדוהו בהיקש שהרי הוא אומר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור. ע"ש. וכל פרק ד' וה' עוסק הרמב"ם ז"ל בדיני מים שאובים כיע"ש. ובפרק שישי מדבר על הכלים שפוסלים את המים ע"י שעושים אותם שאובים, בהלכה א' כתב שכל הכלים המקבלים עושים את המים לשאובים, אפילו שהם כלים שאינם מקבלים טומאה כלל, ובהלכה ב' כתב דכלי שאינם עשוי לקבלה אינו פוסל את המקוה, כגון הסילונות שהמים נמשכין בהן. ובהלכה ג' וד' בא לפרש איך אפשר לבטלם מתורת כלי ע"י נקב וע"י חיבור בקרקע או סתימה בדרך בנין, ויתר הפרטים הקשורים בזה, דעי"ז לא נחשבים המים הבאים לכלים אלו לשאובים ולא נפסלים. וגם בהלכות שאחרי זה ממשיך ומבאר בדיני שאובים כגון בהלכה ה', המניח טבלה תחת הצינור דיש חילוק אם יש לטבלה דופן פוסלת המקוה, ואם לאו אינה פוסלתו. ובהלכה ו' כתב דין החוטט בצינור מקום לקבל בו הצורות וכו'. וכן ע"ז הדרך הכל בעניני שאיבה באיזה אופן מיקרי שאוב או להיפך, עד סוף הפרק כאשר יראה כל המעיין בהם.

ואם גם הרמב"ם ז"ל סובר דטבילה בכלים אסורה מן התורה ממש, לא היה לו לכתוב דינים אלו בתוך הדינים של שאובים שהוא דרבנן, ועוד דא"כ היה לו להקדים ולכתוב את עצם הדין דדבר תורה הוא שצריך לטבול במים שע"ג קרקע דוקא, ואם טובלת במ' סאה שבכלי לא עלתה לה טבילה, ורק אחרי זה לכתוב את דיני הכלים שניקבו וחיברם לקרקע דבטלים הם שם ומותר לטבול בהם. ומכל זה נראה בעה"ו שדעתו של הרמב"ם ז"ל היא, שגם הדין דטבילה בכלים הוא מדין שאובים, דע"י שבאו המים לכלי יש להם דין שאובים ואין לטבול בהם, וכן אם יבואו אותם מים למקוה אחרי שהיו בכלים אלו כבר נפסלו, ואולי יש חידוש בדין זה דלא לטבול תוך הכלי, דאפי' שירדו גשמים לכלי ונשארו בו, וס"ד דאין

כאן יד אדם וחשיבי בידי שמים כמו מעין ומותר לטבול בהם, דלא נעשו שאובים אלא אם יטלם וישפכם לתוך המקוה, קמ"ל דאפי' שלא נגעו בהם ידיים והם עדיין תוך המקוה, מיקרי שאובים ואסור לטבול בהם, ובוזה אתי שפיר דבאמת כל הדרשה של התוספתא דתורת כהנים כולה אסמכתא, ולא דרשה גמורה, דהכל נלמד מההיקש דבור למעין שבאותו פסוק דאך מעין ובור וגו', וא"א לחלקה ולומר דחציה אסמכתא וחציה דרשה גמורה דבדיבור אחד נאמרה. ואין להקשות דמאתר וגם דין זה דאין לטבול בכלים הוא מדין שאובים, א"כ למה כפלו בתוספתא לדרוש את פסול השאובים במ"ש, מה מעין בידי שמים גם כן ביד שמים, והוסיפו ואמרו עוד, מה מעין בקרקע גם כן ביד שמים, והלא זה נכלל במ"ש בידי שמים ולאפוקי שאובים שהם בידי אדם. דלפי מ"ש לעיל דסד"א דרק המים שנשאבו בידים ממש, הם שנקראים שאובים ופסולים, אבל כלים שנתמלאו ממי גשמים ויש בה מ' סאה, שפיר דמי לטבול בהם בדידי שמים הוא, ע"כ הוסיפו ואמרו דבעינן שיהיו המים בקרקע דומיא דמעין. (וע"ע בלחור"ש סוס"ק כג שכתב דמים שבכלי לעולם חשיבי כנשאבין בכל שעתא ושעתא. ע"ש. ולהאמור יש מקום לדון בזה).

ח. ואם כנים דברים אלו, יתיישב בזה מה שהקשו מהרח"ש והנוב"י ושאר גאוני עולם, שבפ"ת סק"ז הנ"ל, איך התירו הרמב"ם והטור וכו', לטבול במקוה שקבעו ואח"כ חקקו, ובגמ' דב"ב (סו.) אמרו להדיא דל"מ זה אלא לדרבנן, דהשתא לק"מ דטבילה בכלי ג"כ דרבנן והוא מדין שאובים, ובפ"י אמרו בגמרא שם דמהני לשאובים.

וראיתי בתו"ט על המשנה בר"פ חמישי דמקואות, מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול, שכתב בתוך דבריו, אבל כלי המחובר למעין או למקוה שיש בו מ' סאה אין לטבול בתוכו, גזירה דילמא אתי לטבול בכלי שיש בו מ' סאה בלא חיבור, הילכך אסור לטבול בשוקת ובמים הנמשכים ממנו. והא דאין מטבילין בכלי כתבתי הטעם בפ"ב מ"ג ד"ה שיש. וכו' ע"כ. והנה בפ"ב מ"ג תנן ספק מים שאובים שטיהרו חכמים ספק נפלו וכו'. וכ' הרב ז"ל כתב הטעם דטיהרו ספק שאובין הוא משום דשאובין דרבנן, והא דתניא אך מעין ובור מה מעין בידי שמים וכו' אסמכתא בעלמא היא. עכ"ל. ובתו"ט שם כתב ע"ז דמדאורייתא אפי' כולו שאוב כשר מדאורייתא, וא"ת ואי כולו שאוב מדאורייתא כשר אמאי פסלו חכמים שאובה כלל, וי"ל דגזור אטו בכלי, ובכלי עצמו לא שרי לטבול דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע. והא דדייקין

בזבחים (כ"ה) מדכתיב מקוה מים יהיה טהור, הוייתן ע"י טהרה תהיה. כמ"ש הר"ב לקמן פ"ה מ"ה, ופ"ו מ"ד דמס' פרה, משכחת לה ע"י כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, דפסלי מקוה מדרבנן כ"כ הר"ש ז"ל וכו'. עכ"ל. והנה התו"ט הביא דברי התוס' דפסחים (יז ע"ב) הנ"ל אך החסיר את הסיפא שבדברי התוספות, שטבילה בכלי היא מדאורייתא, והנה ממה שכתב בר"פ ה' שבמקור"א פ"י הטעם דאין טובלין בכלים משמע קצת שהוא דרבנן, ומה שלא הביא מהתוס' דאסור מן התורה, י"ל דאזיל בתר התוס' דב"ב (סו:): שלא כתבו כן. וחתני זה רע"י נר"ו העירני מדברי הגר"א ז"ל בביאורו (אות לד) שכתב בתוך דבריו ז"ל, וי"ל דס"ל כמ"ש הר"ש בפ"ה מ"ב דטבילה בכלי הוא מדרבנן משום גזירה ע"ש וכו'. אבל בתו"כ משמע דדין תורה היא, דדריש מקרא אי בור יכול אפי' וכו'. כנ"ל. אלא די"ל דאסמכתא היא כמ"ש תוס' שם וצ"ע. וגם בירושלמי (פ"ג דיומא) והביאו תוס' בפסחים (קט ע"ב) ד"ה בים, פריך והלא שאובין הן (כ"ה בתוס' שם אבל בגירסא שלפנינו ולא כלי הוא, וכ"ה בתוס' דבכורות (נ"ה ע"ב) ד"ה שמא, וברא"ש פ"ז דב"ק ס"ג) משמע דדין שאובין להו. וכ"כ המרדכי בשבועות (סי' תשמ"ה) וכו' עכ"ל וע"ש בהמשך שפי' בדברי הר"ש ז"ל דלא אמר שטבילה בכלי דרבנן אלא כשמחובר למעין וע"ש שהאריך עוד, מ"מ חזינו דלאו ברותא היא, ויש דעות שגם טבילה בכלים היא דרבנן. ודרשא דתו"כ אסמכתא בעלמא היא.

וכן העירני מדברי מרן הראש"ל פאה"ד אביר הרועים ביביע אומר ח"ח (חיו"ד סימן יח אות ד) שדן בזוחלין אם הוא פסול מן התורה, ומתחילה הביא דברי העמק שאלה (חיו"ד סימן מט) שכתב דצריך ליהרר מאד שלא יהיו מי המקוה זוחלין אפי' מעט דרך נקב למטה, שבזה יש חשש דאורייתא ואע"ג דבש"ע (סי' רא סנ"א) פסק דלא חשיב זוחלין אא"כ ניכרת הזחילה, מ"מ הרי הרא"ש בתשובה וכו'. ע"ש שהאריך הרחיב בדברי הפוסקים כיד ה' הטובה עליו, ובתוך הדברים הביא דברי הגאון הנצי"ב ז"ל בשו"ת משיב דבר (חיו"ד סי' מא) בד"ה והעיקר, שהביא דברי הפנ"י (שבת סה ע"ב) שכתב דהברייא בתו"כ דמיירי בפיסול שאובים מההיקש למעין, להסוכרים דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ה"ה לענין פיסול זוחלין ונוטפין אינו אלא מדרבנן, אבל לפיר"ת דשאובין הוו דאורייתא, ה"ה לפיסול זוחלין ונוטפין דהוי מה"ת. וכתב הנצי"ב שם דלפי"ז להרמב"ם ז"ל (פ"ד ממקואות ה"ב) שאפילו כולו שאוב פסול רק מדרבנן, וכן פסק בב"י ובש"ע (סי' רא) ולדידם גם בספק

אם רובו שאוב כשר, דבספק שאובין דרבנן אזלינן לקולא, וכמ"ש הש"ך (ס"ק קמד) לדעתם, וא"כ ה"ה בספק אם רבו הנוטפין על הזוחלין כשר לטבול בו, כיון שלדעתם גם פסול זחילה דרבנן, וספקא לקולא. וכו'. ונראה שגם מרן המחבר שתפס לשון הרמב"ם וכו'. וע"ש שכתב בהמשך בשם כמה פוסקים שהקילו בזה מכוח ס"ס יע"ש היטב. וראיתי למרן שליט"א בהערה בכת"ק על ספר דברי יוסף הנ"ל שהזכיר דברי הנצי"ב וכתב שכ"כ הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק ועוד ספרים.

ולא אאריך בזה, מיהא ראינו להפנ"י דכותב בפירוש דלמ"ד שאובין דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ה"ה נמי לענין פיסול זוחלין שגלמד מאותו פסוק ובאותה ברייתא, שגם הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ולא רחוקה היא ולא נפלאת לומר שגם האי דינא דטבילה תוך כלי אינו אלא מדרבנן, דכל הדרשא הזאת אינה אלא אסמכתא בעלמא לדעת הרמב"ם ור"י ודעמייהו דס"ל דשאובין דרבנן. וכמו שכבר כתבתי לעיל בעה"ו.

ט. וכל לעומת זה ראיתי בתשו' משכנות יעקב (יו"ד סימן מה), שכתב ז"ל, ולדברי הרשב"א לק"מ, דרך בתוך הכלי סובר הרשב"א דפסול מן הדין גם לכלים, ונר' דסברתו דהך פסול מטעם שאין טבילה בכלים אפי' שאינן שאובין, מ"מ דומיא דמעיינן בענין שעיקרו בקרקע. וכמ"ש כמה פוסקים הביאם הב"י לפסול וכו'. ע"ש. ומיהו אין הכרח גמור שהוא דאורייתא, דאפ"ל דבא לחדש שאין זה פסול של שאובין אלא הוא דין בפני עצמו דבע"י בקרקע כמעין, אך הדרשא גופה היא רק אסמכתא בעלמא וכנ"ל. אלא שהוסיף וכתב שם, וכן גם למ"ד כולו שאוב הוא מדרבנן מודה דבכלי פסול מה"ת, כמבואר בראשוני' ולכן אם באנו לדון על הכלי הרי הוא מקוה פסולה מטעם כלי, ולא מטעם שאובין וכו' ע"כ מדבריו ז"ל. ומיהו גם מזה אין לשלול שיש דעות שפיסול טבילה בכלי הוא דרבנן, אלא שכתב דיש ראשוני' דלא ס"ל כן, וכמ"ש לעיל בשם התוס' דפסחים דשאובין דרבנן וטבילה בכלי דאורייתא, אבל לעולם י"ל דיש חולקי' וס"ל שהכל מדרבנן.

שוב הראני תשובת בית אפרים (חיו"ד סימן גן) בד"ה והנה לענין אם טבילה בתוך כלי הוא דאורייתא או דרבנן. כ' דמהרמב"ם משמע שהוא דאורייתא שכתב ברפ"א מהל' מקואות, כל הטמאים בין אדם בין כלים וכו' אין להם טהרה אלא בטבילה במים הנקיים בקרקע. וכ"כ התוס' בפסחים (יז ע"ב) וכו'. ועדין יש מקום בראש לומר דאה"נ דאין להם טהרה אלא בהכי, מ"מ אפשר שהוא מדרבנן. נאדרבה לכאורה יש לדייק מלשונו ששם בפ"א

לא הזכיר דהוי מה"ת, ורק בפרק ד' כתב, דין תורה וכו' לענין שיעור ארבעים סאה. ע"ש.

עו"כ שם אך באשר"י כ' דמותר לטבול תוך הכלי עצמו כשהוא מחובר למקוה כדאמרי' מטבילין כלי תוך כלי וכו' והך דירושלמי דיומא (ב"מ של שלמה) דרגלי השלוחין (השומרים) היו פתוחים כרמונים, משמע דמוציא רמון מוציאו מתורת כלי, מפרש ר"ת דלאו לאפוקי מתורת כלי אלא שיבואו המים בשפע דלהשקה סגי בשפ"ה ע"ש, וכן באשר"י דנדה בהל' מקואות כתב ככל דבריו בב"ק. וגם הר"ש בפ"ב ופ"ה דמקואות כתב כהרא"ש. והקשה אם פיסול כלי אינו משום שאיבה כלל. ואפי' ששאיבה כשרה מן התורה, מ"מ בכלי פסול דבעינן דומיא דמעין בקרקע. א"כ איך התיר לטבול בכלי כשהוא מחובר למעין או למקוה, דחיבור זה אינו מועיל אלא שלא יהיה עליו שם שאובין. אבל מ"מ אין זה דומה דמעין שהוא בקרקע, ובסמ"ג הביא מדברי התו"כ (הנ"ל) וכו'. עו"כ, ולענ"ד צ"ע דהרא"ש ביאר טעמא משום גזירה דילמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ"ס בלא חיבור, הילכך אסור לטבול בשוקת וכו', והיינו דס"ל דמטעם טבילה בכלי אין קפידא מדאורייתא, רק מטעם שאובין אתינן עלה, וכו'. אך אחר העיון נראה דלק"מ דרדאי כלי שנחמלאה מי גשמים פסול מדאורייתא, אף שאין נפסל מטעם שאיבה דכשר מה"ת, אך במעין שממשיכו לכלי וכו'. וע"ש שהאריך וכתב להלן (ד"ה ועכ"פ) וזו לשונו. ועכ"פ עלה בידינו דאין חולק בזה דטבילה בכלי פסול מדאורייתא, לפי שאינו דומה למעין אך היכא שהוא מחובר למעין או למקוה, אין כאן חשש דאורייתא, וכו'. יע"ש בדבריו באורך גדול. ויש מקום להאיר ולהעיר בדב"ק ועוד חזון למועד בעה"י. ועל כל פנים חזינו דלאו מילתא פשיטא היא דכל הראשונים ס"ל דטבילה בכלים היא מן התורה, ואע"ג דאסיק בסוף דבריו דאין חולק בזה דטבילה בכלי פסול מדאורייתא, יש מקום בראש לחלק בדברים של אותם ראשונים ז"ל.

וכן הראני דברי הרב לוחם ושלמה (בסי' רא ס"ז) שכתב (באותו כד) שאין טבילים בכלים, וז"ל מוסכם מכל הפוסקים דטבילה בכלים לכ"ע דאורייתא. ואולם לעיל (סי' טז אות ד) הבאתי ד' רבינו יואל הלוי דגם טבילה בכלים הפיסול הוא מחמת שהמים שבהם שאובים ע"ש. וגם דעת רש"י ז"ל נראה לע"ד דטבילה בכלים אין הפיסול מחמת הכלי, דבמסכת חגיגה (כא ע"ב) ד"ה כלי שאין ובה, כתב וז"ל ולא טבלי המחטין אלא במיעוט מים שבכלי וכו'. עכ"ל. ולכאורה די לכתוב שטבלו במים שבכלי, וא"צ תיבת מועט, ודייק מזה דאין החשש משום

הכלי, ועוד יותר מוכח ממ"ש בנזיר (לח ע"א) ד"ה דבטלוהו רבנן, וז"ל, גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפ"ה, אלמא לכל מילי בעינן מקוה של מ"ס. עכ"ל. הרי שהפסול אינו מחמת הטבילה בכלים, אלא משום דאין שיעור מקוה וכו', עכ"ל. הנה דעת רש"י בב' מקומות וגם ד' רבי' יואל הלוי ז"ל דטבילה בכלים, לאו דאורייתא היא, אלא מחמת שאובים שבה. (וע"ש שדן בד' רש"י בשאיבה כזו שלא נעקר ונתלשו המים לגמרי אם היא דאורייתא או לא, אך עכ"פ פשיטא ליה שאין הפיסול מחמת הכלי אלא מחמת שהם שאובים או שאין מ' סאה). עוד ראיתי שבאות טז שהקשה על הפוסקי' דס"ל שאיבה דאורייתא אפי' באו מי גשמים לכלים מעצמם, ותיירץ דס"ל כר' יואל הלוי ז"ל הנז' ע"ש. י. ויש להוסיף שכן הוא דעת הריטב"א ז"ל במס' מכות (ד' ע"א ד"ה והא) שכתב באה"ד, וז"ל אבל הטובל בתוך חבית או כלי אחר שבתוך הנהר או תוך המקוה צריכים לדעת אם עלתה לו טבילה אם לאו, ואילו לענין טהרת המים פשיטא לן שנטהרין שם או במקוה, והיינו השקה האמורה בכל מקום, וכדתנן בביצה (יז ע"ב) ושזין שמשזין את המים בכלי אבן לטהרם וכו'. וכיון דלענין טומאה אנו דנין אותו כזרועין ושחזור כמים שבנהר אפילו להוציאן מדין מים שאובין י"ל כן שגם בתוך כלי שבנהר או בים עלתה לו טבילה, כל שיש שם נקב כשפ"ה, כדין השקה שכבר נתבטלה שאיבתו וחזור כאילו לא נשאבו כלל. וכ"כ בתוס' והביאו ראיה מפרק חומר בקודש, מטבילין כלי בתוך כלי שיש בו כשפ"ה ואפי' לתרומה ולקדוש, ותנן בפ"ק דמקואות מטבילין בשידה תיבה ומגדל שהן נקובין כשפ"ה, ואין הבדל בין שהן שאובין מתוך הנהר עצמו ובין נשאבו מבחוץ דסו"ס שאובין הן, וכ"כ רבי' הרמב"ן ז"ל בזה, ונ"ל ראיה מדתנן במס' ביצה אבל מטבילין וכו' (ד"ז ע"ב) ופירש"י ז"ל בגמ' אבל מטבילין בכלי אבן ואין מטבילין כלי אגב מימיו הטמאין, ובי"ט הוא דלא, משום תיקון כלי כדאיתא התם, אבל בחור"ל מטבילין ועלתה לכלי טבילה אגב טהרת מים טמאין וכו', וזו גראית ראיה ברורה לדבריהם, וכן התירו בפ"י לטבול לכתחילה בתוך כלי שבתוך נהר או מצין שיש בו כשפ"ה דליכא הפרישא בין טבילת כלים לטבילת אדם וכו', עכ"ל והוזהר בב"י בב"ה סוף סעיף ז'. והרי מפורש בדבריו כמה פעמים שכל הדיון אם מותר להטביל כלי או אדם בתוך כלי הוא רק משום שאובים, וכשיש בו נקב כשפ"ה כדין השקה הוא מתיר בשופי לטבול בכלי ההוא בין אדם ובין כלים והוא חיזוק גדול לכל מ"ש בזה בס"ד.

וע"ש עוד שהביא את קושית הירושלמי בענין ים שעשה שלמה והביאה בנוסחת התוס' דבכורות (נה ע"ב) שבביאור הגר"א הנ"ל שלא כהתוס' דפסחים, וז"ל אלא שהוקשה להם הא דאמרו בירושלמי מס' יומא גבי ים שעשה שלמה שהיו כהנים טובלים בו, ולא כליל הוא ומתוך רגלי השוורים נקובים במוציא רמון וכל שנקוב במוציא רמון יצא מתורת כלי, ותירצו דהתם לרווחא דמילתא עשו כן, תדע דהא ברגל א' נקוב במוציא רמון סגי, ורגלי כל השוורים למה לי. וע"ש עוד באורך. ודי בזה לע"ע. וכבר הביאו הב"י בדרך הבית באורך, ועולה דכל הבעיא בכלים הוא מצד השאובין ולא מפני הכלי עצמו. והוא כמ"ש לעיל לבאר בד' הרמב"ם ז"ל.

י"א. ושו"ר למרן החזו"א ע"ה (חיו"ד סי' קמא) שהביא ד' הפ"ת סק"ז במה שהאריכו האחרו' ז"ל דלטבול תוך כלי לא מהני קבעו ובסוף חקקו כיון שהוא מה"ת וכו', ותמהו על הראשונים ז"ל דמשמע מדבריהם דבקבעו ובסוף חקקו טובלין בהן. וכתב בזה"ל, ואפשר שאין פסול בכלי אלא מחמת שהמים תלושין, ובענין מים מחוברים, וכיון דחזינן דבנין אבנים אינו מפסיק וכו', א"כ גם בכלי המחובר אף בחקקו ולבסוף קבעו, אפשר דמה"ת חשיב מחובר, דתלוש ובסוף חיברו לענין מי מקוה כמחובר דמי, שאין כל ענינים שוים בדין תלוש ובסוף חיברו כדאמר בחולין שם. ואין כאן רק פיסול שאובין דרבנן. ובזה מכשרינן בקבעו ובסוף חקקו, וכו'. עכ"ל. המעיין היטב יראה דאע"ג דנתן בזה טעם אחר ממ"ש לעיל, מ"מ גם לדבריו ז"ל אין איסור תורה בטבילה בכלי ובע"כ לומר דהדרשה דתו"כ היא אסמכתא גם לענין דבע"י קרקע. דבלא"ה אין מקום לדבריו ז"ל, דסו"ס העלה שאין כאן אלא איסור דרבנן ולכן מהני שפיר קבעו ובסוף חקקו, אלא דלעיל כתבתי שהחיסרון בכלי הוא מחמת שאובים וכאמור כן מפורש להדיא בריטב"א ובלחם ושמלה בשם רבי יואל ורש"י. והחזו"א מחדש דהחיסרון בכלי הוא משום שאין המים מחוברים וכנ"ל, אבל גם הוא אומר שאין האיסור מחמת שהם בכלי ושאיין כאן איסור תורה, והוא תנא דמסייע לן.

עו"כ שם מהלך אחר בענין זה שנטהר משום שמשמש עם הקרקע, ולא חשיב כלי לענין דאין מטבילין בכלי, וכן למ"ד כולו שאוב מה"ת, והא דחקקו ובסוף קבעו פסול וכו', זהו מדרבנן שהחמירו בזה בדין שאובין וכו'. אבל בקבעו ולבסוף חקקו גם לטבול בתוכו הוא דרבנן, כ"ז יש לישב דברי הראשונים ז"ל אבל לא להקל למעשה עכ"ל. וע"ע בדב"ק לעיל סימן קכט סי"ג. וגם מדבריו האחרונים עולה דאין טבילה בכלים המחוברים לקרקע

איסור תורה ורבנן הם שהחמירו בחקקו ובסוף קבעו, והתירו בקבעו ובסוף חקקו, וגם מזה יש סיוע גדול למ"ש למעלה בעה"ו.

ואע"ג דאין זה לא להלכה ולא למעשה, עכ"פ כתבתי הדברים לעיונם של גדולי ההוראה דאולי חזי לאצטרופי בשעת הדחק גדול. וכשיש חשש של מכשול ח"ו, דיש בזה גם ס"ס דרבוותא ספק אולי העיקר לדינא דדרשה דתו"כ דבע"י מקוה בקרקע דומיא דמעין, אינה אלא אסמכתא בעלמא, ואינו אלא מדרבנן, ולכו"ע מהני קבעו ואח"כ חקקו. ואת"ל שהוא דאורייתא שמה הלכה כרמב"ם ורשב"א ורא"ש ושאר ראשונים וגדולי האחרונים שהתירו גם בדאורייתא, ואני לא כתבתי אלא להתלמד. ועכ"פ אם המקוה קבוע בקרקע נלע"ד דמותר לעשותו מקירות שלימות בדרך בנין בלא חשש. אלא שראיתי להגאון אגרו"מ חיו"ד ח"ב סי' צה שהחמיר בזה, ולע"ד מותר גמור ובתשובה אחרת אכתוב ביאור הענין בעה"ו. ומקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה יושיענו ברחמי שנית לעיני כל חי בב"א.

ע"ה שלמה משה עמאר

סימן ו

האם מותר למכור ספר תורה ולהתפרנס מדמיו כדי שיוכל ללון באהלה של תורה

בעה"ת ש"ש, עש"ק לסדר "ותשמע הארץ" שבת תשובה התש"ס

אורו עיני ורעיוני, בראותי חמותי, אור נערב עצום ורב, אור בעד אור, הולך ואור, האי ספ"א טבא דמריה טב, טבא הוא וטבא להוי, מר איהו רבה, דגול מרבכה, רב חביבא ורב אהבה, מרא דאתרא קדישא כפר חב"ד באה"ק כש"ת הרב הגאון המפורסם רבי מרדכי אשכנזי שליט"א. א. ולאות שעיינתי בספרו, אכתוב כאן איזה גרגרים קטנים, והנה ראיתי שכת"ר דן בהרחבה על מ"ש בש"ע הרב (הלכות ת"ת פ"א ס"ז) וז"ל, ולא שכר לימוד לבדו מוטל על האב אלא (קידושין כ"ט) כל הוצאות הלימוד, כגון לשכור מזונות לבנו ההולך ללמוד לפני רב שבעיר אחרת, ולהספיק לו כל צרכיו שם, ואע"פ שאין ב"ד כופין ע"ז וכו', ומכלל מצות עשה של ולמדתם אותם את בניכם היא. עכ"ל. וזכורני כשישבתי בדין עם